

OPBOUWWERK DOOR GEBRUIKERS GEWAARDEERD
'trends 86'

Het NIMO (Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw) heeft dit jaar voor de vierde keer het zogenaamde trendonderzoek uitgevoerd. Anders dan in vorige jaren werd er dit keer niet voor gekozen via instellingen de situatie van het opbouwwerk in kaart te brengen. Dit keer werden bewonersgroepen rechtstreeks benaderd met de vraag, of zij ondersteuning ontvingen bij hun activiteiten en hoe ze die waardeerden. In dit artikel worden de belangrijkste onderzoeksresultaten belicht. Na een korte schets van de probleemstelling van het onderzoek wordt aangegeven langs welke weg 125 groepen met de vraagstelling werden bereikt. Vervolgens komt aan de orde de ondersteuning, zoals die in dit onderzoek werd opgevat. Dan de onderzoeksresultaten zelf, die aan het slot uitmonden in een aantal conclusies, die tegen het licht van de huidige bezuinigingen op het sociaal-cultureel werk opmerkelijk zijn te noemen.*

ONDERSTEUNING DOOR CONSUMENT BEKEKEN

Het trendonderzoek van 1986 sluit aan op de NIMO-traditie om regelmatig de situatie van het Nederlandse opbouwwerk in kaart te brengen, maar doet dit deze keer vanuit een andere invalshoek. In tegenstelling tot vorige jaren werd nu eens geen gebruik gemaakt van informanten uit instellingen voor opbouwwerk. Na consultatie van zusterinstituten, die met het NIMO zijn verenigd in het landelijk overleg van organisaties voor opbouwwerk, is besloten het onderzoek met name te richten op de ondersteuning van bewonersgroepen. We wilden de ervaringen van bewonersgroepen met ondersteuning en hun visie daarop aan de weet komen.

Trends 86 zou men kunnen aanmerken als een soort consumentenonderzoek. Bewonersgroepen spreken als 'consumenten' van ondersteuning hun oordeel uit over de kwaliteit ervan. Het onderzoek is bedoeld om te achterhalen, wat de ervaringen van groepen met ondersteuning zijn en wat hun visie daarop is. Daarmee werd de vraagstelling van het onderzoek, welke ondersteuning groepen, hetzij van opbouwwerk hetzij van anderen, het afgelopen jaar hadden gehad en hoe ze die steun waardeerden.

Bij het werken aan problemen, die groepen in hun woon-, werk-, en leefsituatie ervaren, doemen tal van terreinen op: wonen, werk, gezondheid, verkeersveiligheid, stadsvernieuwing enzovoort. Problemen zijn vaak zo ingewikkeld, dat een beroep op deskundigen voor informatie en advies onontbeerlijk is. Er zijn ook tal van organisaties die in dit soort gevallen steun verlenen. Daarbij valt te denken aan instellingen als bureau's voor rechtshulp, vrouw en werk winkels, verkeersveiligheidsorganisaties, opbouwwerkinstellingen, bouwkundigen enzovoort.

Een antwoord op de vraagstelling wordt dan van belang voor de discussie over de vraag, op welke manier burgers in Nederland hun eigen boontjes kunnen doppen. Op een gelijkwaardige wijze als al die bedrijven en overheden die voor de oplossing van problemen veelal moeiteloos deskundigen kunnen raadplegen? Een vraag, die tegen de achtergrond van bezuinigingen op het sociaal-cultureel werk in hoge mate actueel is.

BEWONERS- EN BELANGENGROEPEN

Bij de vierde editie van het trendonderzoek is dus besloten de 'consumenten' van ondersteuningsinstellingen rechtstreeks te bevragen. Probleem is dan, hoe die consumenten op het spoor te komen. In dit geval gaat het om groepen, die werken aan de verbetering van hun woon-, werk- en leefsituatie en greep proberen te krijgen op hun eigen leefomgeving. We waren daarbij met name geïnteresseerd in groepen, die plaatselijk georganiseerd zijn, dat wil zeggen op het niveau van buurt, wijk, dorp of stad.

Een en ander neemt niet weg, dat de aanpak van maatschappelijke problemen een breder bereik kan hebben dan de eigen leefomgeving. Denk bijvoorbeeld aan problemen van werkloosheid en arbeidsongeschiktheid. Om aan te geven, dat het om groepen gaat, die weliswaar hoofdzakelijk maar niet uitsluitend binnen de eigen woonomgeving actief zijn, spraken we steeds van bewoners- en belangengroepen.

De groepen die we op het oog hadden, vormen een bonte kaleidoscoop. Een helder classificatiesysteem was niet zonder meer voorhanden. We hebben ten behoeve van het onderzoek groepen onderscheiden naar:

- * kategoriale kenmerken (vrouwen, mannen, bejaarden, jongeren);
- * 'issue'-kenmerken (groepen die aan een probleem versus groepen die aan meer zaken tegelijk werken);
- * organisatie-kenmerken (informele groep, vereniging, stichting en dergelijke).

Naast deze factoren kan bovendien onderscheid gemaakt worden naar het terrein, waarop groepen actief zijn. We hebben er uiteindelijk een negental onderscheiden. Hieronder volgt een opsomming met de typering ervan, zoals die in de vragenlijst is gebezigd:

1. Wonen (kwaliteit van woning en woonomgeving, woonlasten, beheer en dergelijke);
2. Verkeer (verkeersveiligheid, verkeersoverlast, openbaar vervoer, voorzieningen zoals fietspaden en dergelijke);
3. Werk/inkomen (sociale zekerheid, werk, buurtconomie, huishoudelijke economie, opvang/educatie en dergelijke);
4. Leefsfeer (milieuvervuiling, stank- en lawaaioverlast van bedrijven, kwaliteit sociale contacten, veilig over straat kunnen lopen en dergelijke);
5. Emancipatie (bewustwording, vorming, discriminatie van vrouwen en dergelijke);
6. Racisme (discriminatie in de intermenselijke sfeer en in arbeid en bedrijf, discriminerende regelgeving bij instanties en bij optreden van functionarissen, activiteiten van racistische organisaties en personen en dergelijke);
7. Volwasseneneducatie (alfabetisering, open school en dergelijke);
8. Onderwijs (onderwijsvoorrankingsproblematiek, samenwerking tussen onderwijs en welzijnswerkinstellingen, onderwijsvoorzieningen voor bepaalde groepen, schoolfaciliteiten, ouderparticipatie en dergelijke);
9. Gezondheid (gezondheidszorgvoorzieningen, alternatieve gezondheidszorg, patiëntenbelangen, belangen gehandicapten, verslavingsproblematiek en dergelijke).

Tot zover een globale aanduiding van de kenmerken van de groepen die we wilden onderzoeken en van de terreinen waarvan we veronderstelden dat groepen daarop activiteiten zouden ontplooiën.

De samenstelling van de steekproef

We stonden vervolgens voor de taak om tot een steekproef te komen. Het soort onderzoek dat we op het oog hadden, is te typeren als een beschrijvend, inventariserend onderzoek. Het doel van een dergelijke inventarisatie is om op basis van verkregen onderzoeksresultaten indirect invloed uit te oefenen op de beschikbaarheid van ondersteuning, die is afgestemd op de behoeften van dergelijke groepen. De aard van het onderzoek plus een aantal beperkende factoren (onder andere met name het beschikbare budget) leidden tot de 'keuze' van een gestratificeerde, getrapte, pseudo-áselekte steekproef van beperkte omvang.

We zijn begonnen een steekproef van Nederlandse gemeenten naar gemeentegrootte (qua inwonertal) te trekken en wel 247 van de in totaal 741 Nederlandse gemeenten. Binnen die 247 gemeenten hebben we voorzover mogelijk de adressen van instellingen voor sociaal-cultureel werk opgespoord. Zo hielden we nog 186 gemeenten over, waarbinnen we geen adressen van instellingen konden vinden. Van die 186 gemeenten hebben we het adres van gemeentehuis, afdeling voorlichting, gebruikt. Half april hebben we aan de gevonden instellingen en gemeenten gevraagd om ons adressen van bewoners- en belangengroepen te verschaffen. In een begeleidende brief werd het doel van het onderzoek uitgelegd. Verder zat er een formulier bij waarop men de gegevens van de groepen, die in aanmerking kwamen, kon invullen. Op dat formulier kon men ook aangeven of het een territoriale of kategoriale groep betrof en op welke terreinen de groep actief was. De brief ging in totaal naar 361 adressen.

Er kwam na deze brief een stroom opgaven van adressen op gang, die enige tijd daarna in gang werd gehouden door een telefonische herinnering aan de brief. Wat tot begin juni binnenkwam hebben we voor het onderzoek gebruikt. Om tot een meer evenwichtige verdeling van de adressen over de verschillende gemeenten te komen hebben we bovendien gebruik gemaakt van een lijst met 62 adressen uit Den Haag (de grootste gemeente in de steekproef) en van een lijst met 131 adressen uit Utrecht (de op een na grootste gemeente uit de steekproef). Daarmee ziet het totaal aantal adressen verdeeld naar gemeentegrootte er als volgt uit:

TABEL 1: OPGAVE VAN GROEPEN NAAR GEMEENTEGROOTTE

< 20.000 inwoners _____	341
20 - 50.000 inwoners _____	114
50 - 100.000 inwoners _____	82
100 - 200.000 inwoners _____	104
200 - 300.000 inwoners _____	142
> 300.000 inwoners _____	62
TOTAAL	845

Om de verdeling van de adressen over de verschillende gemeenteklassen verder recht te trekken hebben we bij de kleinste categorie gemeenten (<20.000) een steekproef van 100 adressen benut en uit de lijst van 131 adressen uit Utrecht hebben we er 50 gelicht. We kwamen daarmee op een

totaal van 525 groepen, die we een vragenlijst hebben toegestuurd.

Het wachten was nu op het aantal groepen, dat de vragenlijst ingevuld zou retourneren. We waren er ons van bewust, dat het voor groepen vaak geen geringe inspanning zou vergen om het pakket (een algemene vragenlijst en, indien van toepassing twee aanvullende vragenlijsten over ondersteuning) volledig ingevuld te retourneren. We hebben na enige weken een herinneringsbrief geschreven. Dat alles leverde per 1 september (wat na die datum binnenkwam is niet meer benut) 125 vragenlijsten op, zijnde 23,8% van wat aan vragenlijsten was uitgezet.

ONDERSTEUNING NADER BEKEKEN

Het begrip 'ondersteuning' is zeer algemeen van aard. Men kan er verschillende kanten mee op. Zelfs een schouderklopje kan als ondersteuning worden beschouwd, evenals het beschikbaar stellen van financiën of faciliteiten aan een groep of het inbrengen van specialistische kennis op een bepaald terrein.

Meestal denken we bij de ondersteuning die opbouwwerkinstellingen of -werk(st)ers leveren het eerst aan zaken als: hulp bij de organisatie-opbouw, strategische adviezen bij onderhandelingen, het opbouwen van een relatie tussen groep en achterban en dergelijke.

Omdat het er in dit onderzoek om ging de ondersteuning die groepen krijgen of gedurende het afgelopen jaar hebben gehad, zo feitelijk mogelijk in beeld te brengen, is een ruime opvatting van het begrip ondersteuning gehanteerd. We waren niet alleen geïnteresseerd in de ondersteuning die men kreeg van opbouwwerkorganisaties, buurtwerk en dergelijke, maar ook van andere organisaties zoals rechtswinkels, gespecialiseerde instanties op het gebied van wonen en zo meer. Aan groepen is gevraagd om na de beantwoording van een algemene vragenlijst per organisatie waarvan ze ondersteuning kregen, een specifieke vragenlijst over ondersteuning in te vullen. Daarbij is gekozen voor de vorm van een checklist, die is geconstrueerd op basis van een uitgebreide operationalisatie van het begrip ondersteuning. Deze was onder andere gebaseerd op voorgaand Trends onderzoek (namelijk het onderzoek Wonen, Werk, Minderheden, 1984).

Er werden de volgende veertien verschillende soorten ondersteuning onderscheiden en voorgelegd aan de groepen:

- * advisering omtrent samenwerking, onderhandeling en verwerving van steun;
- * ondersteuning bij het opzetten en draaiende houden van de groep;
- * stimuleren van groepsleden en bevordering van onderlinge samenwerking;
- * ondersteuning bij het ontwikkelen van een project of het voeren van een actie;
- * ondersteuning bij het bewerkstelligen van betere voorwaarden;
- * scholing en training in vaardigheden en kennis;
- * vorming/politieke scholing;
- * specialistische kennis op een bepaald terrein;
- * het verrichten van praktische werkzaamheden of diensten door de ondersteunende instelling;
- * het verzamelen van informatie of het verrichten van onderzoek door de ondersteunende instelling;
- * het beschikbaar stellen van faciliteiten door de ondersteunende instelling;
- * financiële ondersteuning;

- * pleitbezorging;
- * coördinatie en bemiddeling.

Aan de groepen werd gevraagd die typen aan te kruisen, die ze herkenden in de ondersteuning van instellingen. Om de herkenbaarheid te verhogen werd per type ondersteuning een korte toelichting gegeven.

Vervolgens werd gevraagd per aangekruist type een aparte vraag te beantwoorden. Ook deze had de vorm van een checklist: per ondersteuningstype werd een lijstje gepresenteerd met zo'n acht elementen, die aangaven wat de ondersteuning zoal zou kunnen inhouden.

Ter illustratie: binnen het type 'advisering omtrent samenwerking, onderhandeling en het verwerven van steun' werden punten genoemd als:

- * het verstrekken van informatie over de activiteiten van andere groepen;
- * advisering inzake de keuze van groepen waarmee men zou kunnen samenwerken;
- * advisering inzake de keuze van onderhandelingspartners, dat wil zeggen de vraag wie je moet benaderen, met wie je zaken kunt doen;
- * enzovoort.

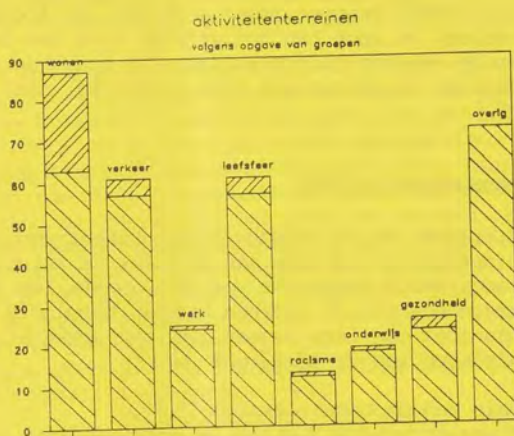
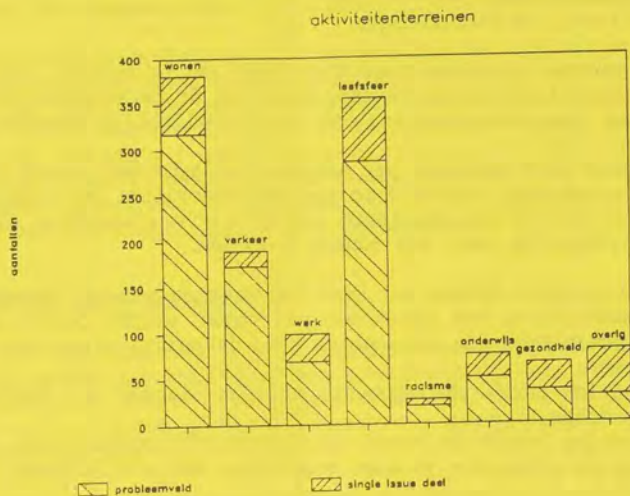
Ook hier konden groepen aankruisen wat van toepassing was. Tevens werd hen gevraagd om voor het betreffende type een oordeel te geven over het nut van de genoten ondersteuning. Dit gebeurde via een vijf-punts-schaal met oordelen variërend van 'van geen enkel nut' tot 'in zeer hoge mate nuttig'.

DE ONDERZOEKSRESULTATEN

We presenteren nu de belangrijkste onderzoeksresultaten. Ze komen hierna in een drietal paragrafen aan de orde. In eerste instantie gaan we in op de belangrijkste kenmerken van de groepen. Dan gaan we verder in op de ondersteuning, die de groepen kregen. Tenslotte kunnen we op basis van dit onderzoek ook iets zeggen over wat groepen gemerkt hebben van de bezuinigingen van de afgelopen jaren.

Betekenis van de onderzoeksresultaten

Vooraf aan de behandeling van de belangrijkste uitkomsten willen we echter eerst ingaan op de representativiteit van het onderzoek. Zoals gezegd hebben we gemeenten en instellingen gevraagd aan te geven op welke terreinen de groepen actief waren. Datzelfde hebben we ook aan de groepen zelf gevraagd. Uit beide opgaven konden we ook opmaken, of groepen op een bepaald terrein en uitsluitend op dat terrein actief waren. Dat soort groepen noemen we 'single issue'groepen. De op de volgende pagina afgebeelde grafieken laten het activiteitenpatroon van groepen zien. Boven volgens opgave van gemeenten en instellingen; onder volgens opgave van de groepen zelf.

Hoewel het beeld niet helemaal overeenkomt - in de categorie overig ontplooiën groepen volgens eigen opgave aanmerkelijk meer activiteiten - zit er in beide grafieken een redelijk overeenkomstig patroon: wonen, verkeer en leef sfeer springen er duidelijk uit als belangrijkste activiteitenterreinen in beide gevallen. We mogen op basis hiervan de 125 groepen in ons onderzoek een redelijke afspiegeling noemen van het bestand aan groepen dat we binnen kregen, terwijl dat bestand op zich werd opgebouwd middels een steekproef van Nederlandse gemeenten. Hoewel uitspraken die gedaan worden op basis van cijfers ontleend aan dit onderzoek met de nodige voorzichtigheid dienen te worden geïnterpreteerd, menen we dat de globale trends, die uit het cijfermateriaal naar voren komen, wel degelijk betekenis hebben. En dan nu de resultaten zelf.

De groepen in beeld

We hebben de groepen via het onderzoek proberen te karakteriseren door een viertal kenmerken:

- * de grootte van de gemeente, waarbinnen de groep opereerde;
- * de tijd dat de groep al bestond;
- * het soort groep;
- * de organisatievorm van de groep.

Het eerste kenmerk, de gemeentegrootte, hadden we op de vragenlijst reeds zelf ingevuld. Dat was dus al bekend. Naar gemeentegrootte kregen we het volgende beeld. Absolute aantallen en percentages staan naast elkaar, terwijl onder '% mailing' bovendien de verdeling naar gemeente-grootte is gegeven van de groepen die we hebben aangeschreven.

TABEL 2: GROEPEN NAAR GEMEENTEGROOTTE

	aantal	percentage	%-mailing
klein (< 20.000)_____	26	20.8	19.0
middelgroot (20-50.000)_	35	28.0	21.7
groot (50-100.000)_____	16	12.8	15.6
zeer groot (> 100.000)___	48	38.4	43.6
	125	100%	100%

Zoals te zien is hebben we de oorspronkelijke indeling van de gemeente-grootte in zes categorieën laten varen en met name de groepen uit gemeenten met meer dan 100.000 inwoners tezamen genomen. We zien dan dat zowel van de onderzochte groepen als van de groepen die aangeschreven zijn, zo om en nabij 40% uit plaatsen met meer dan 100.000 inwoners komt. Verder blijkt ook dat de verdeling van de groepen over gemeente-grootte redelijk spoort met de verdeling zoals die bij het totaal aan groepen, dat werd aangeschreven, werd gevonden.

Een tweede kenmerk betrof de bestaansduur van de groepen. In tegenstelling tot wat we vermoedden, namelijk dat er nauwelijks groepen zouden zijn, die langer dan vijf jaar bestonden, bleek het beeld er toch anders uit te zien. Bij de verwerking moesten we tot een andere verdeling besluiten getuige de volgende tabel:

TABEL 3: GROEPEN NAAR BESTAANSDUUR

	aantal	percentage
1 tot 5 jaar_____	57	45.6
6 tot 10 jaar_____	34	27.2
meer dan 10 jaar___	34	27.2
TOTAAL	125	100%

In het licht van deze cijfers wordt het interessant om te weten te komen, wat de situatie qua ondersteuning is voor groepen die korter dan zes jaar bestaan, voor de 'jonge aanplant' zagezegd. Daarover verderop in dit artikel meer.

Komen we vervolgens bij het kenmerk 'soort groep'. We zijn bij dit kenmerk uitgegaan van het onderscheid algemeen - specifiek. Een algemene groep is dan een algemene buurt- of wijkorganisatie die problemen aanpakt waar bewoners last van hebben. Specifiek is een groep of organisatie die zich bezig houdt met de behartiging van bepaalde belangen en/of problemen. Voorzover groepen zich niet in een van deze omschrijvingen konden vinden, kon men onder 'anders' een derde mogelijkheid aankruisen. Die derde categorie keert in tabel 4 als 'overig' terug.

TABEL 4: SOORT GROEP

	aantal	percentage
algemeen__	52	41.6
specifiek__	57	45.6
overig__	16	12.8
TOTAAL	125	100%

Er is sprake van een gelijkmatige verdeling van algemene en specifieke groepen binnen de onderzochte groepen. Het vierde kenmerk, dat we onderzochten, betrof de organisatievorm van de groepen. Aan de indeling die we gekozen hebben lag een schaal ten grondslag, die van meer of minder geïnstitutionaliseerde groepen uitging. In de vragenlijst hadden groepen de mogelijkheid om uit het volgende rijtje te kiezen: comité, werkgroep/commissie, actiegroep, vereniging, stichting, anders. Bij de verwerking is dit tot de volgende vier categorieën teruggebracht:

TABEL 5: ORGANISATIEVORM VAN GROEPEN

	aantal	percentage
informele groep__	45	36.0
vereniging__	43	34.4
stichting__	29	23.2
anders__	8	6.4
TOTAAL	125	100%

Uit decijfers blijkt een lichte tendens naar het informele (36.0% - 34.4% - 23.2%).

Wanneer we nu de hier gepresenteerde vier hoofdkenmerken met elkaar in verband brengen, dan vallen een aantal zaken op. We zijn nagegaan in wat voor soort gemeenten oudere en jongere groepen het meest blijken voor te

komen. Waar komt met name de 'jonge aanplant' van bewonersgroepen het meest voor? De volgende tabel zegt daar iets over.

TABEL 6: GEMEENTEGROOTTE EN BESTAANSDUUR VAN GROEPEN

	1-5 jaar	6-10 jaar	> 10 jaar	TOTAAL
klein	8	5	13	26 (20.8)
middelgroot	16	8	11	35 (28.0)
groot	6	6	4	16 (12.8)
zeer groot	27	15	6	48 (38.4)
TOTAAL	57 (45.6)	34 (27.2)	34 (27.2)	125 (100%)

Wat opvalt is, dat jonge groepen met name in gemeenten van boven de 100.000 inwoners blijken voor te komen. Er is verder een lichte tendens waarneembaar bij de groepen van 10 jaar en ouder: ze komen volgens deze cijfers iets meer in kleinere gemeenten voor.

Dan vallen bij relaties tussen de vier hoofdkenmerken nog de volgende zaken op. Algemene groepen, dus groepen die als algemene buurt- of wijkorganisatie aangemerkt worden, zijn ook vaak in gemeenten van boven de 100.000 inwoners te vinden. Het zijn er 26 (20.8% van het totaal van 125 groepen). De meer informele groepen komen tevens veel in deze gemeenten voor (18.4%, 23 van de 125). Een voor de hand liggend resultaat is bovendien, dat die informele groepen veelal niet langer dan 5 jaar bestaan (21.6%, 27 van de 125).

De ondersteuning

Na dit globale beeld van de groepen zijn we beland bij de kern van ons onderzoek. Centraal staat daarin immers de ondersteuning van bewonersgroepen. We zullen de resultaten presenteren bij wijze van antwoord op de volgende vragen:

- * Hebben de groepen ondersteuning gehad bij hun activiteiten?
- * Zoniet, waarom was er dan geen sprake van ondersteuning?
- * Zo ja, van wie hebben ze ondersteuning gehad?
- * Hoe werd de ondersteuning van het opbouwwerk gewaardeerd?
- * Wat hield die ondersteuning van het opbouwwerk vooral in?
- * Hoe werden de belangrijkste elementen van de opbouwwerk-ondersteuning gewaardeerd?

De vraag of groepen ondersteuning hadden gehad is niet zonder meer gesteld, maar nader gepreciseerd. We wilden namelijk weten of er het laatste jaar sprake van ondersteuning was geweest, dus van medio 85 tot medio 86. Dat zou een beeld geven van de actuele situatie.

Bij 90 van de 125 groepen (72%) bleek er sprake van enigerlei ondersteuning. Van belang is te weten, waarom de resterende 28% (37 groepen) geen ondersteuning krijgt. Groepen kregen een viertal redenen voorgelegd:

- * geen behoefte aan ondersteuning;
- * deskundigheid is in de groep zelf aanwezig;
- * men is niet op de hoogte van de mogelijkheid;
- * er zijn geen ondersteuningsorganisaties aanwezig.

De meeste groepen (40%) geven een combinatie van deze redenen aan, terwijl slechts 1 groep zegt niet op de hoogte te zijn. Verder valt op dat 27% zegt de eigen boontjes wel te kunnen doppen ('geen behoefte aan'). In concreto betreft dit 10 groepen, dus slechts 8% - dit ter relativering - van het totaal aantal ondervraagde groepen.

Groepen die enigerlei ondersteuning ontvingen, werd gevraagd van wat voor organisatie die steun kwam. Het opbouwwerk blijkt er sterk uit te springen met 57 groepen (45.6%). Wanneer we buurtwerk bij opbouwwerk optellen, dan komen we zelfs boven de helft uit (54.4%). Het is ook opvallend dat het vaak informele groepen zijn, die ondersteuning van opbouwwerk krijgen (45.6%).

Andere typen ondersteuningsorganisaties, waarnaar werd gevraagd, waren organisaties op de volgende terreinen: wonen, leef sfeer, emancipatie, rechtshulp, verkeer, educatie, gezondheid, werk/inkomen, racisme. Het aantal malen dat een van dergelijke organisaties werd genoemd varieerde van 19 (wonen) tot 1 (racisme), hetgeen betekent dat we op basis van de cijfers eigenlijk uitsluitend over het opbouwwerk uitspraken kunnen doen. Omdat groepen van meer organisaties tegelijk steun kunnen krijgen konden we ook het aantal groepen traceren, dat uitsluitend van het opbouwwerk ondersteuning kreeg. Dat waren er 34, zijnde 27.2% van het totaal en meer dan de helft (59.6%) van de groepen die van opbouwwerk ondersteuning kregen.

Ondanks het feit dat opbouwwerk er uit springt kunnen we wel iets zeggen over de ondersteuningssituatie in het algemeen. M.n. in de zeer grote gemeenten en in iets mindere mate in de middelgrote (20-50.000 inwoners) blijken groepen ondersteuning te krijgen (resp. 32% en 17.6% van het totaal aantal groepen). Die ondersteuning blijkt in aanzienlijke mate terecht te komen bij jongere groepen van minder dan zes jaar oud (36%).

Dan de mate waarin groepen de steun van het opbouwwerk waardeerden. Die waardering blijkt hoog te zijn. We hebben de waardering laten scoren op een vijf-punts-schaal, die liep van 'van geen enkel nut' tot 'in zeer hoge mate nuttig'. We kregen de volgende procentuele verdeling over de vijf punten:

van geen enkel nut	5.4%
+	7.2%
++	0.0%
+++	25.0%
in zeer hoge mate nuttig	53.6%

In aansluiting op de vraag, of groepen van enige organisatie ondersteuning ontvingen, hebben we de groepen waarbij dat wel het geval was, gevraagd aanvullende vragenlijsten in te vullen. We wilden op die manier meer inzicht krijgen in de ondersteuning als zodanig. Omdat opbouwwerk vaak als ondersteuningsinstantie werd genoemd, hebben we de verwerking van de aanvullende vragenlijsten beperkt tot de groepen, die in de algemene vragenlijst opbouwwerk en/of buurtwerk hadden genoemd (53 van de 125 groepen, vier groepen hadden de aanvullende vragenlijst niet ingevuld). De frequenties waarmee de andere ondersteuningsorganisaties werden genoemd, waren te laag om er op verantwoorde wijze uitspraken op te baseren. We bespreken een vijftal zaken:

- * de duur van het contact van groepen met opbouwwerk/buurtwerk;
- * of dat contact een man of vrouw betrof;
- * welke ondersteuningstypen het meest voorkwamen;
- * uit welke elementen die typen bestonden;
- * hoe die meest voorkomende typen werden gewaardeerd.

Van de 53 groepen hebben er 48 langer dan 12 maanden ondersteuning (90.6%). Slechts bij vijf groepen is het korter dan 1 jaar. Opbouwwerk is kennelijk werk van langere adem. Dat werk is bovendien nog steeds (het bleek ook al bij het trendonderzoek van 1984) voor het grootste deel een mannenaangelegenheid. Van de 53 groepen werden er 35 (66%) door een man ondersteund.

Dan de vraag, waaruit de ondersteuning door opbouwwerk/buurtwerk zoal bestond. We hebben de groepen de eerder genoemde veertien ondersteuningstypen voorgelegd. Groepen konden meer dan een type aankruisen. De tabel laat het volgende beeld zien:

TABEL 7: GROEPEN MET STEUN VAN OPBOUWWERK/BUURTWERK (NAAR TYPE)

	aantal	%(n=53)
1. Advisering omtrent samenwerking, onderhandeling en het verwerven van steun	42	79.2
2. Ondersteuning bij het ontwikkelen van een project of het voeren van een actie	42	79.2
3. Ondersteuning bij het opzetten en draaiende houden van de groep	39	73.6
4. Het verrichten van praktische werkzaamheden of diensten	38	71.7
5. Ondersteuning bij het realiseren van betere voorwaarden	37	69.8
6. Het beschikbaar stellen van faciliteiten	37	69.8
7. Stimuleren van groepsleden en bevorderen van onderlinge samenwerking	36	67.9
8. Coördinatie en bemiddeling	29	54.7
9. Pleitbezorging	27	50.9
10. Het verzamelen van informatie of het verrichten van onderzoek	23	43.4
11. Scholing en training in vaardigheden en kennis	20	37.7
12. Financiële ondersteuning	19	35.8
13. Specialistische kennis	18	33.9
14. Vorming/politieke scholing	13	24.5
TOTAAL	420	

We kunnen uit de cijfers afleiden, dat groepen gemiddeld acht typen aankruisen ($420:53=8$), hetgeen erop wijst dat de ondersteuning vrij breed is. In het bestek van dit artikel zullen we ons beperken tot de eerste vier meest genoemde typen. Voor meer informatie zij verwezen naar het onderzoeksverslag.

Wanneer groepen een bepaald ondersteuningstype hadden aangekruist, dan werd gevraagd voor dit type een aanvullende vraag te beantwoorden. We hadden elk type in een aantal elementen uiteengelegd, waarop groepen konden scoren. We zullen al die elementen niet uitputtend behandelen, maar laten zien welke vier elementen bij elk van de vier ondersteuningstypen het meest voorkwamen.

Er waren 42 groepen die 'advisering omtrent samenwerking, onderhandeling en het verwerven van steun' noemden. Binnen dit type ondersteuning worden de volgende elementen het meest aangekruist:

- * Het verstrekken van informatie over de activiteiten van andere groepen (66.6%);
- * Het verstrekken van informatie over taken en bevoegdheden van instelling, afdelingen of functionarissen, waarmee men onderhandelingen zou kunnen aangaan (66.6%);
- * Advisering inzake de keuze van onderhandelingspartners, dat wil zeggen de vraag wie je moet benaderen, met wie je zaken kunt doen (66.6%);
- * Advisering inzake de opstelling van de groep jegens instanties waar de groep mee onderhandelt, bijvoorbeeld eisend of controlerend (64.3%).

Ook het tweede type 'ondersteuning bij het ontwikkelen van een project of het voeren van een actie' werd door 42 groepen aangegeven. Hier werden de volgende vier elementen het meest aangekruist:

- * Hulp bij het bepalen van een geschikte werkwijze om het doel te bereiken, of bij het bepalen van de meest geschikte actievorm (76.1%);
- * Hulp bij het maken van een werkplan (69%);
- * Hulp bij het in kaart brengen van de problematiek of de situatie waar de groep wat aan wil doen (66.7%);
- * Hulp bij het in kaart brengen van mogelijke oplossingen van het probleem en de voor- en nadelen van deze mogelijkheden (61.9%).

Het derde type ging over 'ondersteuning bij het opzetten en draaiende houden van de groep' en werd door 39 groepen aangegeven. Uit de voorgesloten lijst werden de volgende elementen het meest aangekruist:

- * Hulp bij het vormen van een groep, bijvoorbeeld het bepalen van de meest geschikte organisatievorm (werkgroep, actiegroep, vereniging, stichting) (66.7%);
- * Hulp aan het praktisch gestalte geven aan de relatie tussen groep en achterban, bijvoorbeeld vertegenwoordigt de groep de achterban of niet? (64.1%);
- * Hulp bij het maken van een taakverdeling (51.3%);
- * Aandacht voor het werven van nieuwe groepsleden (51.3%).

Tenslotte het vierde type 'het verrichten van praktische werkzaamheden of diensten', dat 38 groepen haalde, die daarbij het meest de volgende elementen aankruisen:

- * Het schrijven van brieven en concept-brieven (65.8%);
- * Het voorzitten van vergaderingen (60.5%);
- * Het maken van verslagen van vergaderingen (55.2%);
- * Het bijeenroepen van mensen voor vergaderingen (52.6%).

Tot besluit van deze paragraaf volgen nu cijfers die de waardering van de vier ondersteuningstypen laten zien. We hebben die waardering gemeten met de al eerder genoemd vijf-punts-schaal. In de volgende tabel zien we de procentuele verdeling per type over de vijf punten.

TABEL 8: WAARDERING VOOR DE MEEST FREQUENTE ONDERSTEUNINGSTYPEN

	van geen enkel nut	+	++	+++	in zeer hoge mate nuttig
1. Advisering omtrent samenwerking en het verwerven van steun_____	2.0	0.0	18.0	30.0	50.0
2. Ondersteuning bij het ontwikkelen van een project of het voeren van een actie_	2.6	2.6	17.9	35.9	41.0
3. Ondersteuning bij het opzetten en draaiende houden van de groep_____	0.0	2.6	21.1	36.8	39.5
4. Het verrichten van praktische diensten of werkzaamheden_____	2.7	0.0	16.7	30.6	50.0

De waardering van de groepen blijkt voor alle vier ondersteuningstypen ongemeen hoog. Wanneer we de twee hoogste punten van de schaal bij elkaar optellen, dan krijgen we bij alle vier de typen een percentage van om en nabij de tachtig.

De bezuinigingen

Dan de bezuinigingen. In hoeverre merken groepen daar wat van? We hebben de groepen gevraagd of ze aanwijsbare gevolgen van de bezuinigingen hebben ondervonden. In aansluiting daarop hebben we ze een aantal bezuinigingsvarianten voorgelegd. Meer dan de helft van de groepen heeft aanwijsbare gevolgen ondervonden (69 = 55.2%). Het gaat dan in concreto om de volgende varianten:

TABEL 9: WELKE BEZUINIGINGEN?

	aantal	percentage
vermindering uren van beroepskracht_____	17	25.8
afwijzing subsidieverzoek_____	5	7.6
afwijzing ondersteuningsaanvraag_____	2	3.0
bezuiniging op uitvoering van plannen_____	9	13.6
meer factoren tesamen_____	23	34.8
anderszins_____	10	15.2
TOTAAL	66	100%

Groepen blijken veelal in meer dan een opzicht van bezuinigingen last te hebben. Verder heeft ruim een kwart te maken met een vermindering van het aantal uren, dat een beroepskracht ter beschikking is. Ondersteuningsinstellingen kunnen kennelijk niet anders dan hun eigen krimp naar de groepen die ze steunen, doorsluizen.

Op basis van het materiaal valt weinig te zeggen over hoe de bezuinigingspijn is verdeeld naar soort groep en naar de meer en minder informele groepen. Wel blijken de groepen in de grootste gemeenten er het meest van te merken (24%), terwijl dat in de middelgrote gemeenten het minst het geval is (16%).

CONCLUSIES

Met dit vierde trendonderzoek is - het is aan het begin van dit artikel reeds gezegd - een andere weg ingeslagen dan bij de voorafgaande drie edities. Het ging deze keer om een rechtstreekse benadering van bewoners- en belangengroepen om via de informatie, die dat opleverde uitspraken te doen over de ondersteuning, die groepen krijgen. Dit type consumentenonderzoek is in welzijnsland niet zo gewoon. Het is echter niet meer dan logisch om naast het in kaart brengen van het professionele aanbod te bezien, wat groepen van dat aanbod vinden.

In het welzijnswerk is nog steeds de discussie actueel, of het aanbod wel daar terecht komt, waar het het hardst nodig is. Ten aanzien van het opbouwwerk kunnen we concluderen, dat dit inderdaad het geval is. We konden nagaan, hoe lang groepen bestonden en bovendien konden we vaststellen of groepen een meer of minder informeel karakter hadden. Vanuit de veronderstelling dat jonge, informele groepen de steun van opbouwwerk het hardst nodig hebben, moeten we zeggen, dat het opbouwwerk die jonge en informele groepen duidelijk bereikt.

De waardering die groepen hebben voor de ondersteuning, die ze van het opbouwwerk krijgen, ligt hoog, zowel in algemene zin als wanneer we die waardering verbijzonderd naar de belangrijkste ondersteuningstypen bekijken. Groepen geven een zeer ruime voldoende.

Bij de ondersteuning door het opbouwwerk springen een aantal elementen in het oog. Steun ligt op strategisch vlak zowel bij het opereren van groepen richting overheden en instanties als waar het gaat om het aanbo- ren van kennis en ervaringen van elders. Steun ligt in het 'probleem- project-matige': het aanbrengen van lijn in de activiteiten met het oog op het bereiken van het doel, dat groepen zich stellen. Dan is steun tevens gericht op het waarborgen van de continuïteit van groepen. Verder is de steun zeer praktisch van aard. Het gaat om concrete klussen als notuleren, brieven schrijven, voorzitten van vergaderingen en dergelijke.

Dan de bezuinigingen van de afgelopen jaren. Groepen ervaren de effecten ervan wel degelijk en op verschillende manieren: minder uren ondersteuning van een beroepskracht, nul op het rekest bij een subsidieverzoek en zo meer. Het onderzoeksmateriaal geeft steun aan de veronderstelling, dat opbouwwerkinstellingen hun eigen krimp doorvertalen naar de groepen, die ze ondersteunen. Ze kunnen uiteraard niet anders. Het is ook maar de vraag, of het materiaal niet een te rooskleurig beeld laat zien. Per definitie bevat dat immers geen informatie over groepen, die ten gevolge van de bezuinigingen het loodje hebben gelegd. Waarmee we maar willen zeggen, dat we de ontmoedigende werking, die van bezuinigingen uitgaat, niet in beeld hebben kunnen brengen.

Bezien we de uitkomsten in het licht van de bezuinigingen, die er in het sociaal-culturele werk aan gaan komen, dan valt op, dat die